

ಒಂದು ಸಂಜೆ ಸರಸ್ವತಿ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಕಲೆತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ರಾಮಭಜನೆಯ ನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಸರಸ್ವತಿ ಪತಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು, ರಸ್ತೆಯೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಂತಿಲಾಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಾರಾದರೂ ಭೇಟಿಯಾದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಕಾಂತಿಲಾಲ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸರಸ್ವತಿ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಅವನು ಒಂಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನೊಂದಿಗೆ ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ, ದಣಿದ ವೃದ್ಧನೊಬ್ಬ ಸಹ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಇಂದು ಸಹ ಬಹುಶಃ ಪತಿ ಮಹಾಶಯರು ಗಾಂಧಿವಾದಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆತರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದಳು. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಖಾದಿ, ಅಸ್ತು ಶೃತಾ ನಿವಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಇಂಥ ಇನ್ನಿತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸರಸ್ವತಿ ಔಪಚಾರದಂತೆ ಆ ಅಪರಿಚಿತ ವೃದ್ಧನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಪತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಚೀಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಕಾಂತಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ

‘ಸರೂ! ಇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡು...’

ಸರಸ್ವತಿ ನಿಂತೇ ಇದ್ದಳು. ಅವಳು ಆ ಅಪರಿಚಿತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅಪರಿಚಿತ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಕ್ಕು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ; ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹದಿದ ಚೀಲವನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ

‘ಸರೂ! ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಗುರುತು ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತೆ. ನಾನು...ನಾನು...ನಿನ್ನ ಮಾವ... ಕಾಂತಿಯ ಅಪ್ಪ!’ ವೃದ್ಧ ಬೇಗನೆ ಕೊನೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳಿದ.

ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಆಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು. ಮಾವನನ್ನು ಅವಳು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ನೋಡಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅವರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದ್ದಳು, ಆದರೆ ಅವರು ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವಳಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅವಳು ನಿಂತಳು. ಅವಳು ಪತಿಯೆಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಕಾಂತಿಲಾಲನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಿತ್ತು. ಸರಸ್ವತಿ ತಕ್ಷಣ ಕೆಳಗೆ ಬಾಗಿ ಮಾವನ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಹರಿಲಾಲ ಸೊಸೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು...ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶೀಘ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು.

ಗುಲಾಬ ನಿಧನ ಹೊಂದಿ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೀರ್ಘ ಸಮಯವನ್ನು ಹರಿಲಾಲ ಪರಿವಾರದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡು ಹಾಗೂ ನಿರಂತರ ಸಂಘರ್ಷದೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದಿದ್ದ. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ನಂತರ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆರೇಳು ವರ್ಷ ಗೃಹಸ್ಥ

ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ್ದ, ಆಗಲೂ ಅವನಿಗೆ ಸುಖ ಅಥವಾ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಸುಮಾರು ಮುಂಚೆದ್ದುಮುಂಚೆದ್ದು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಹರಿಲಾಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಕಳೆಯಲು ಬಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವನ ಕೊನೆಯ ಸಮಯ ಎಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಅವನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತೈದಾಗಿತ್ತು, ಆದರೂ ಅದಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಅಲೆದಾಟ ಅವನ ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಹಿಚ್ಚಿ ಮಾಡಿದಂತಿತ್ತು. ಸಮಯಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ತಂದೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದ ಕಾಂತಿಲಾಲ, ಅವನನ್ನು ತನ್ನೊಂದಿಗಿರಲು ಕರೆತರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದ.

ಸರಸ್ವತಿ ತಕ್ಷಣ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಮಡಿನಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಅವಳು ಮಗುವನ್ನು ಹರಿಲಾಲನ ಕಾಲುಗಳ ಬಳಿ ಮಲಗಿಸಿದಳು.

‘ಅಪ್ಪಾ! ನಿಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗ...’

ಹರಿಲಾಲ ಗದ್ಗದಿತನಾದ. ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನ ಎಳೆಯ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಚುಂಬಿಸಿದ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಆತ್ಮೀಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಚ್ಛ, ಕುಡುಕ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳೋ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೀಗಿರಲೂ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಹರಿಲಾಲ ತನ್ನ ಜೇಬನ್ನು ತಡವರಿಸಿದ. ಜೇಬು ಖಾಲಿಯಿತ್ತು, ಅಲ್ಲದೆ ಜೇಬು ಸಹ ಹರಿದಿತ್ತು. ಹರಿಲಾಲ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಮಂದವಾಗಿ ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ, ‘ಈಗ ನಿನಗೆ ಕೊಡಲು ನಿನ್ನ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಅಜ್ಜನ ಬಳಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲವು. ಈ ಅಜ್ಜನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡು.’

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಹರಿಲಾಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದ; ಅವನು ಅದಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ಆಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು.

ತಾನು ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಮರುದಿನವೇ ಹರಿಲಾಲ ತನ್ನ ಸೊಸೆಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೇಳಿದ, ‘ಸರೂ! ಕಾಂತಿಗೆ ತರಕಾರಿ ಪಲ್ಯಗಳು ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ, ಅಲ್ಲವೇ?...ನೀನು ಅವನಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಇದನ್ನೇ ಮಾಡು...ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನನ್ನದು...’

ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಮಾವನ ಈ ರೂಪವನ್ನು ನಂಬಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದುವರೆಗೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ, ಈಗಿನ ಅವರ ವರ್ತನೆಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿತ್ತು. ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಡುವಾಗ ಮಾವನ ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂತಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಪತಿಪತ್ನಿ ಇಬ್ಬರೂ ಧನ್ಯತಾ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತಿದ್ದರು.

‘ಕಾಂತಿ!’ ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ನಂತರ

ಹರಿಲಾಲ ಹೇಳಿದ, ‘ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯೇ, ಆದರೆ ಸಿಗರೇಟೆಲ್ಲದೆ ನನಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ, ಹಗಲಿಡಿ ಆರೇಳು ಗೋಲ್ಡ್ ಫ್ಲೇಕ್ ಸಿಗರೇಟ್ ನನಗೆ ಬೇಕೇ ಬೇಕಪ್ಪ!’

ಕಾಂತಿಲಾಲ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ. ಈಗ ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆಯಾಸದ ಛಾಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿತ್ತು, ಶಾಂತತೆಯಿತ್ತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿಗರೇಟುಗಳಿಂದ ಈ ಸಂತಸ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ಉಳಿಯುವುದಾದರೆ...’

‘ಅಪ್ಪಾ! ಸಿಗರೇಟು ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅದು ನಶೆಯ ವಸ್ತುವೇ. ನೀವು ನಶೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಡಿ.’

‘ಈಗ ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಬಿಡುವುದು, ಕಾಂತಿ? ಇಡೀ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನನಗೆನೂ ಸಿಗದಾಯಿತು. ಈ ಸಿಗರೇಟಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ...’ ಹರಿಲಾಲನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿತ್ತು.

‘ಸರಿ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ನಿತ್ಯ ಗೋಲ್ಡ್ ಫ್ಲೇಕ್ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಆರರಿಂದ ಏಳು ಸಿಗರೇಟ್ ಬೇಡ...’

ಹರಿಲಾಲನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂತಸ ಮೂಡಿತು. ಸಿಗರೇಟನ್ನು ತುಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗ, ಅವನು ಅತೀತದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹರಿಲಾಲ ಅದಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಪರಿಚಿತರನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ, ‘ನೋಡಿ, ನೀವು ಪದೇಪದೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಊಟ ಮಾಡದೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಸರೂ ಹಲ್ಲಾ ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇವತ್ತು ಸರೂ ಹಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ನಾವು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಊಟವನ್ನು ಮಾಡೋಣ.’

ಹರಿಲಾಲ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗಾಗ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನೇಯ್ಗೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲೂ ಕೂರುತ್ತಿದ್ದ. ಸಂಜೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೂ ಹಾಜರಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಅವನು ಕನಸಿನಲ್ಲೂ ಸಾರಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಹರಿಲಾಲ ಈಗ ಒಂದು ಕಡೆ ತಳವೂರಿ ಮಗ ಮತ್ತು ಸೊಸೆಯೊಂದಿಗಿರುವ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಪಾರ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸಿತು. ಅವರು ಸೊಸೆಗೆ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಬರೆದರು ‘ಚಿರಂಜೀವಿ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಸರೂ, ನೀನು ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದೀಯ, ಆದರೆ ನಾನು ಸೊತೆ. ನಿನಗೆ ಪೂರ್ಣ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಗಲೆಂದು ನಾನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತೇನೆ.’

‘ಸರೂ!’ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಸಿಗರೇಟಿನ ದಮ್ ಎಳೆಯುತ್ತಾ ಹರಿಲಾಲ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದ, ‘ಇನ್ನೂ ಕಾಂತಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೇ?’

‘ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಪ್ಪಾ,’ ಸರಸ್ವತಿ ಹೇಳಿದಳು, ‘ಅವರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸವಿತ್ತೇ?’